

Sadan vuoden saldo puntarissa

Karjalan Sivistysseuran juhlavuotena on mielenkiintoista silmällä ajassa taaksepäin ja katsoa, mitä seura ja sen edeltäjä Vienan Karjalaisten Liitto ovat tehneet Karjalan ja karjalaisuuden, erityisesti kielen ja kulttuurin hyväksi menneen satavuotiskauden aikana.

A. TALOUDELLINEN TUKI

opintoavustukset/stipendit 1917 -1996

a) Karjalan kansallisten vapaustaistelujen johdosta kärkeen joutuneille leskille ja orvoille 1920-luvulla. – Avustusta annettiin 27 perheelle ja yksityiselle yht. 23 700 mk

b) Raja-Karjalan suomenpuoleisille kouluille käytettäväksi vähävaraisten ja köyhien oppilaiden hyväksi. Avustustoiminta jatkui 1940-luvun lopulle saakka ja laajeni käsittämään myös rajaseudun koulut sekä evakkolasten avustamisen Suomen kouluissa. Vuosina 1917–1947 tuen piirissä oli runsaat 160 koulua, avustusten määrä yht. 47 300 mk

Useimpien seuran haltuun uskottujen rahastojen tarkoitus on opiskelevan nuorison tukeminen. Tähän tarkoitukseen tuottoja on vuosittain käytetty kunkin rahaston sääntöjen mukaisesti.

Karjalan Sivistysseuran rahastoista annetut koulu -,opinto – ja muut avustukset vuosina 1917 -1931

Karjalan kansallisten vapaustaistelujen johdosta kärsimään joutuneille	23 700 mk
II Rajaseudun suomenpuoleisten koulujen vähävaraisten oppilaille	31 950 mk
III Opintoavustuksia eri oppilaitoksissa opiskeleville nuorille	88 923 mk
IV Avustuksia ja tunnustuspalkintoja	12 350 mk
Yhteensä	156 923 mk

Vuodesta 1931 vuoteen 1950 seuran rahastoista jaettiin stipendeinä itäkarjalaisille opiskelijoille 283 300 markkaa sekä Kontro&Kuosmasen rahaston korkovaroista rajaseudun varattomien koululaisten auttamiseen 27 200 sekä Laatokan Karjalan kansakouluille samaan tarkoitukseen 59 150 markkaa, yhteensä 369 073 markkaa.

Itäkarjalaisia opintoavustuksen saajia oli 187, mutta useissa tapauksissa avustus annettiin oppilaitokselle jaettavaksi edelleen avun tarpeessa oleville karjalaisnuorille. Tällöin avustuksen saajien lukumäärä voi nousta lähelle tuhatta.

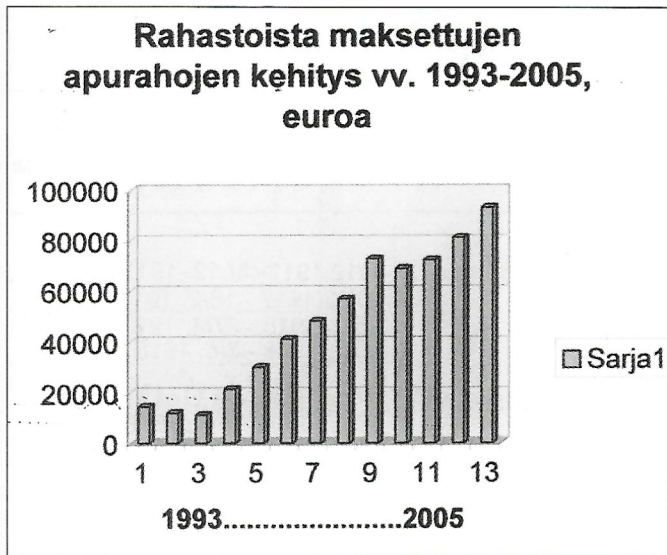
Karjalan Sivistysseuran rahastoista annetut avustukset, palkinnot ja huomionsoitukset 1993 - 2005, euroa

II

Vuosi	Opiskelijastipendit euroa	Opiskelijastipendit saajien määrä	Muut stipendit euroa	Avustukset euroa	Avustus emoseuran toimintaan	Tunnustus- palkinnot ja huomionos.	Yhteensä euroa
1993	11344	46	0	2972	0	235	14597
1994	9099	51	0	1816	0	1096	12062
1995	8620	50	0	2371	0	269	11310
1996	14801	72	0	5988	0	520	21381
1997	15196	83	2556	11846	0	307	29988
1998	29190	98	2518	8171	0	1106	41083
1999	25581	86	3633	7570	4205	7181	48256
2000	42636	126	1430	11280	1346	118	56936
2001	34125	92	1675	17591	14296	4963	72742
2002	37530	120	850	16786	13000	665	68951
2003	39820	124	1100	18760	12000	552	72356
2004	42800	132	160	19269	17023	1765	81149
2005	37375	113	0	25376	28500	1705	93069
Yhteensä	348117	1193	13922	149796	90370	20482	623880

x) Opiskelijastipendien saajien lukumäärissä ovat vain Suomeen annettujen määrät. Euromäärissä ovat sekä Suomeen että Karjalan tasavaltaan annettujen määrät. Karjalaan on annettu opiskelijoille viime vuosina vuosittain noin 3600-5200 euroa.

Taulukko: ILMARI HOMANEN

Opintostipendin saajien kokonaismäärästä on näin ollen vaikea esittää täsmällisiä lukuja. Vuoteen 1996 mennessä heitä oli lähes 17500 (luku on käytännössä kuitenkin pienempi, koska monet opiskelijat saivat apurahan useina perättäisinä vuosina). Vuosina 1980–1990 apurahan saajien määrä oli 573, ja yhdessä säätiö Väinölän kanssa jaettu rahamäärä 628 000 markkaa. Kaiken kaikkiaan jaettu rahamäärä, kun siihen yhdistetään Väinölän seuran kanssa jakamat stipendit, nousee lähemmäksi puoltatoista miljoonaa markkaa.

B. KULTTUURITYÖ

a) lainakirjastot

Heti perustamisen jälkeen VKL ryhtyi suunnittelemaan lainakirjastojen perustamista Vienan Karjalaan. Aluksi niitä järjestettiin kolme; Uhtualle, Vuokkiniemeen ja Kiestingin Vaarakylään. Ne ehtivät toimia vajaan kaksi vuotta.

Vuonna 1919–1920 sivistysseura järjesti puolille Karjalaa 10 kirjastoa Kiestingistä Porajärvelle saakka.

b) Karjala-Kerhoille

Vuoden 1922 jälkeen, kun raja sulkeutui, kirjastoja ryhdyttiin toimittamaan Karjala-kerhoille eri puolille maata. Työ jatkui sotavuosiin saakka ja kerhokirjastoja perustettiin yhteensä 16. Niistä viimeisen sai Käkisalmen Karjala-kerho v. 1937.

c) lukutuvat Vianaan ja Aunuksen

Vuoden 1907 alkuun mennessä Vienan alueella oli jo 22 lukutupaa aloittanut toimintansa Vienan Karjalan keskeisissä kunnissa. Niihin tilattiin 278 vuosikertaa suomalaisia sanoma- ja aikakauslehtiä.

Olojen vähän rauhoituttua vv. 1917–1918 KSS organisoiti rajantakaiseen Karjalaan yhteensä 65 lukutupaa ja varusti niihin kirjallisuutta sekä tilasi lehtiä.

Vuonna 1919 seuralla ei ollut sekavan tilanteen takia toimivia lukutupia, mutta v. 1920 uusia voitiin taas perustaa. Niistä yhdeksän oli Repolan kylissä ja seitsemän Porajärven kylissä.

c) runonlaulajapatsaat

Seuran toimintaa on perustamisvaiheista saakka ohjannut vakaa tietoisuus, että rikas karjalais-kalevalainen kulttuuri on vanhojen runonlaulajien perintöä. Tältä pohjalta se aloitti 80 vuotta sitten mittavan runonlaulajapatsashankkeen.

Runonlaulajapatsaita on pysytetty tähän mennessä 12. Ne edustavat suuria taloudellisia arvoja ja niiden pystyttäminen on vaatinut seuralta ututteraa, pitkäjännitteistä työtä. Sotien seurauksena pääosa muistomerkeistä jäi uuden itä-

rajan taa, ja ne ovat sittemmin tuhoutuneet. Sota vei niinkään seuran v. 1930 aikaansaaman Suistamon runonlaulajamuseon.

Paitsi omia suunnitelmiaan seura on ollut taloudellisesti tukijana yli kymmenessä sen pyrkimyksiä lähellä olevassa muistomerkkihankkeessa. Näistä mainittakoon v. 1990 Joensuussa paljastettu raja- ja laatokankarjalaisten ja itäkarjalaisten sankarivainajien muistomerkki. KSS keräsi Vienan ja Aunuksen sankarivainajien nimet ja rahoitti hanketta 16 000 markalla.

c) julkaisutoiminta

- Vienan karjalaisten Liitto

Vaikka VKL:n säännöissä oli maininta vain liiton oman lehden julkaisemisesta, liiton ensi toimia oli ryhtyä puuhaamaan aapiskirjaa rajantakaisen Karjalan rahvaalle.

Pieni Alku-opastaja Vienan Karjalaisille, 64-sivuinen suomenkielinen aapinen, ilmestyi 10 000 kappaleen painoksena helmikuussa 1907. Sitä levitettiin mahdollisuuksien mukaan Vienan puolelle. Myöhemmin, 1920-luvulla tätä aapista käyttivät pakolaiskoulujen karjalaislapset.

VKL:n julkaisutoiminta ei ehtinyt kehittyä pitemmälle. Oman äänenkannattajan ohella julkaistiin muutamia pienpainotuotteita sekä vuosikertomukset.

- Karjalan Sivistysseura

KSS:n julkaisutoiminta on keskittynyt kahtaalle, vuosijuhlien yhteydessä ilmestyneisiin erikoisteoksiin sekä toisaalla pienpainatteisiin ja kirjasiin, joita on vuodesta 1925 julkaistu yhteensä 30 kahdessa sarjassa, ”Karjalan Sivistysseuran julkaisuja” sekä ”Karjalan Sivistysseuran kirjasia”. Molempia sarjoja toimitti Iivo Härkönen.

Sivistysseuran suurista julkaisuhankkeista ensimmäinen oli seuran 50-vuotisjulkaisu ”Suvulta suvulle” v. 1956. Sitä seurasi vuosikymmenen kuluttua runonlaulajien elämäkerasto ”Karjalan laulajat”. Pitkään vireillä ollut Iivo Härkösen elämäkertahanke saatiin päätökseen v. 1983. Seuran täyttäessä 80 vuotta julkistettiin Aleksei Mitron elämäkerta ja 90-vuotisjuhlissa esiteltiin kaksi uutuusteosta, seuran historia vuosina 1906–1996 sekä heimolehden sisällysluettelo. Nyt satavuotisen toiminnan kunniaksi Tampereen heimojuhlissa ilmestyy SKS:n kustantamana odotettu karjalaispakolaisten koulutushistoria.

c) tukea Karjala-kirjallisuudelle

Omien julkaisuhankkeidensa ohella seura on myötävaikuttanut useiden kymmenien Karjala-aiheisten tutkimusten toteuttamiseen arkistotiedoin ja suoralla taloudellisella tuella tai tukioistoilla. Näistä mainittakoon monet Pertti Virtarannan teokset, muutamat väitöskirjat (Pöllä, Setälä), laukukaupan historia, Iivo Marttisen elämäkerta jne.

C. KOULU – JA SIVISTYSTYÖ

VKL:n koulut

Vuosina 1906–1907 VKL perusti Vienan Karjalaan viisi kansankielistä kiertokoulu: Uhtualle (Alajärvi ja Luusalmi), Ponkalahdessa, Pistojärvellä (kolmessa kylässä) ja Vuokkiniemen Kivijärvellä. Uhtualle toimi lisäksi vv. 1906–1907 veistokoulu.

Koulujen toiminta-aika jäi lyhyeksi, mutta niissä ehti lähes saada opetusta puolitoistasataa vienalaista lasta ennen kuin ne viranomaisten määräyksestä suljettiin.

KSS:n koulut

Vuosina 1917–1918 KSS ylläpiti rajantakaisessa Karjalassa neljää alemmalla kansankielistä kansakoulua (Uhtua, Vuokkiniemi, Kivijärvi ja Repola). Koulut olivat kiertokouluja, joten alkuopetusta oli tarjolla 13 kylässä. Oppilaita näissä kouluissa oli 414. (taulukko)

Karjalan Sivistysseuran ylläpitämät koulut vv. 1917-1918

Koulujen sijaintipaikat

Koulun järjestysnumero	Pitäjä	Kylä	Talo	Opettaja	Toimiaika	Oppilaita
I a	Uhtua	Lamminpohja	Miitrei Partajeff	Iisakki Pirhonen	8/10.1917 - 8/12.1917	42
b	"	Ryhjä	Ivan Sergejeff	"	10/12.1917 - 16/2.1918	57
c	"	Hämeenkylä	Timo Tarasoff	"	25/2.1918 - 27/4.1918	29
d	"	Jyvöälähti	kansakoulu	"	20/4.1918 - 8/6.1918	36
II a	Vuokkiniemi	Vuokkiniemi	Feodor Semenoff	Anastasia Lesojeff	20/9.1917 - 18/11.1917	24
b	"	Kaskolä	Matro Remsujeff	"	9/11.1917 - 13/1.1918	22
c	"	Tollonjoki	Kalle Rettijeff	"	16/1.1918 - 16/3.1918	28
d	"	Ponkalahti	Venäl. koulutalo	"	20/3.1918 - 19/5.1918	38
III	Vuokkiniemi	Kivijärvi	Iivana Marttinen	Jelena Marttinen	19/11.1917 - 26/5.1918	32
IV a	Repola	Lusma (Tuulivaara ja Koroppi)	G.P. Grigorjeff	Nasti Jefimoff	19/9.1917 - 17/11.1917	16
b	"	Kolvasjärvi mukaan-	M.G. Romanainen	"	22/11.1917 - 4/2.1918	34
c	"	luk. Kiimasvaara	A.P. Tergujeff	"	5/2.1918 - 6/1.1918	28
d	"	Omelia	P. Kyöttinen	"	9/4.1918 - 18/6.1918	28

Muu koulutustoiminnan tukeminen

Vuosina 1906-1908 Vienan karjalaisten Liitto tuki opin-
toavustuksin seitsemää vienankarjalaista opiskelijaa Suomen
kouluissa (Ilmajoen kansanopisto ja Sortavalan kiertokou-
luseminaari).

Kun toiminta rajantakaisessa Karjalassakävi liiton lop-
puvuosna mahdottomaksi, se myötävaikuttanut Kuusamon kan-
sanopistokurssien järjestämiseen. Ensimmäiselle kurssille
1908 liitto toimitti ja kustansi 30 vienankarjalaista oppilas-
ta ja 40 oppilasta toiselle kurssille 1909.

D. ITÄ-KARJALAN HISTORIAOSASTO - muistitiedot talteen

Helmikuussa 1939 johtokunta päätti perustaa seuran yh-
teyteen pätevistä historiantutkijoista kootun Itä-Karjalan his-
toriaosaston. Päätös oli merkittävä ja kauaskantoinen.

Nelikohtaisesta ohjelmasta toteutui parhaiten karjalaisen
muistitiedon keräys, vaikka sen ensimmäinen vaihe keskey-
tyikin sodan takia. Historiaosaston stipendiaatit Eeva Kart-
tunen ja Maiju Keynäs aloittivat keruutyön kesällä 1939,
edellinen Salmin-Suojärven alueella, jälkimmäinen Pielis-
järven ja Kuhmon pitäjissä. Maiju Keynäs teki vielä seu-
raavana kesänä kolmen kuukauden mittaisen keruumatkan
Oulun ja Kemin karjalaisseudulle.

Sodan pitkittyessä historiaosaston työ hiljeni ja monet
suunnitelmat jäivät toteutumatta. Se, mitä ehdittiin saada
aikaan, on sitäkin arvokkaampaa. Stipendiaattien keräämää
runsasta haastatteluaineistoa olisi ollut sodanjälkeisinä se-
kävina aikoina enää mahdoton koota ja moni haastatteluis-
ta olisi ehtinyt jo siirtyä tuonilmaisiin. Erityisen arvokkaat
ovat Maiju Keynäs muistiinpanot, laajuudeltaan toistatu-
hatta sivua.

- laukkukaupan historia

Jatkona historiaosaston keskenjääneelle työlle seura
päätti Aleksi Lahelman aloitteesta v. 1951 ryhtyä keräämään
muistitietoa laukkukaupasta ja sen harjoittajista. Vuosiko-
kouksessa tehtävä todettiin tärkeäksi ja kiireelliseksi.

Seuran stipendiaatti Maiju Keynäs teki samana kesänä
kaksi keräysmatkaa, toisen eteläisessä Suomessa, toisen
Pohjanmaalla ja Kainuussa, jatkoi haastattelukierrosta eri
puolilla Suomea kolmena kesänä 1953-1955 sekä teki v.
1959 laajan kierroksen Kemi - ja Tornionjokilaaksossa. Tu-

loksena oli valtava määrä tietoa laukkukaupasta ja laukun-
kantajista. Sen pohjalta Suomalaisen Kirjallisuuden Seura
julkaisi v. 1988 yleisesityksen laukkukaupan historiasta
(Halpa hinta - pitkä mitta).

E. KARJALA-PROJEKTIT

Perestroka avasi seuralle uusia mahdollisuuksia tukea
karjalaista kulttuuria ja erityisesti karjalan kieltä. Yhteistyö-
kumppaniksi tuli v. 1989 perustettu Karjalan Kulttuuriseu-
ra, myöh. Karjalan Rahvahan Liitto (KRL). Seurojen yh-
teisessä juhlakokouksessa 26.3.1990 sovittiin yhteistyön
muodoista.

Sivistysseuran taloudellinen tuki on kohdistettu Petroskoin
yliopistossa sekä pedagogisessa yliopistossa kansallisia kieliä
opiskeleville, Elias Lönnrot -koululle sekä karjalankielisten
oppi- ja harjoituskirjojen julkaisemiseen. Tukea saavat vuosit-
tain myös Petroskoissa ilmestyvät Vienan Viesti ja Oma Mua-
lehdet (aikaisemmin Uhtualla ilmestynyt Vienan Viesti).

Suomalaisissa oppilaitoksissa opiskelevat karjalaisnuo-
ret ovat olleet stipendijärjestelmän piirissä jo kymmenen
vuotta.

*

Edellä kerrottuja lukuja ja seuran taloutta tarkasteltaes-
sa on huomattava, että KSS ei saa säännöllistä valtionapua,
se on velaton ja toimii omissa tiloissaan. Tilinpäätös on vuo-
sittain voitollinen.

Miten pieni seura on sitten voinut tukea karjalaista kult-
tuuria menneen sadan vuoden aikana näin monipuolisesti?
Kiitos tästä kuuluu karjalaisten kauppiaiden perustamille
rahastoille, viisaalle taloudenpidolle ja palkattomalle heimo-
työlle Karjalan hyväksi. - SV, IH.

Lämpimät onnittelumme Karjalan
Sivistysseuralle merkittävästä ja
uraa uurtavasta työstä
karjalaisen kulttuurin hyväksi.
JUMINKEKO-säätiö

Suomenmaa-
YHTIÖT OY

Karjalan Sivistysseura 100-vuotias

*Onnea ja menestystä
myös tulevina vuosina*

Onnea ja siunausta
Karjalan Sivistysseuralle
Anja ja Veikko Huotarinen

Onnittelemme 100-vuotiaasta
Karjalan Sivistysseuraa karjalaisen
kulttuurin hyväksi tehdystä
arvokkaasta työstä.
KYÖTTISTEN SUKUSEURA

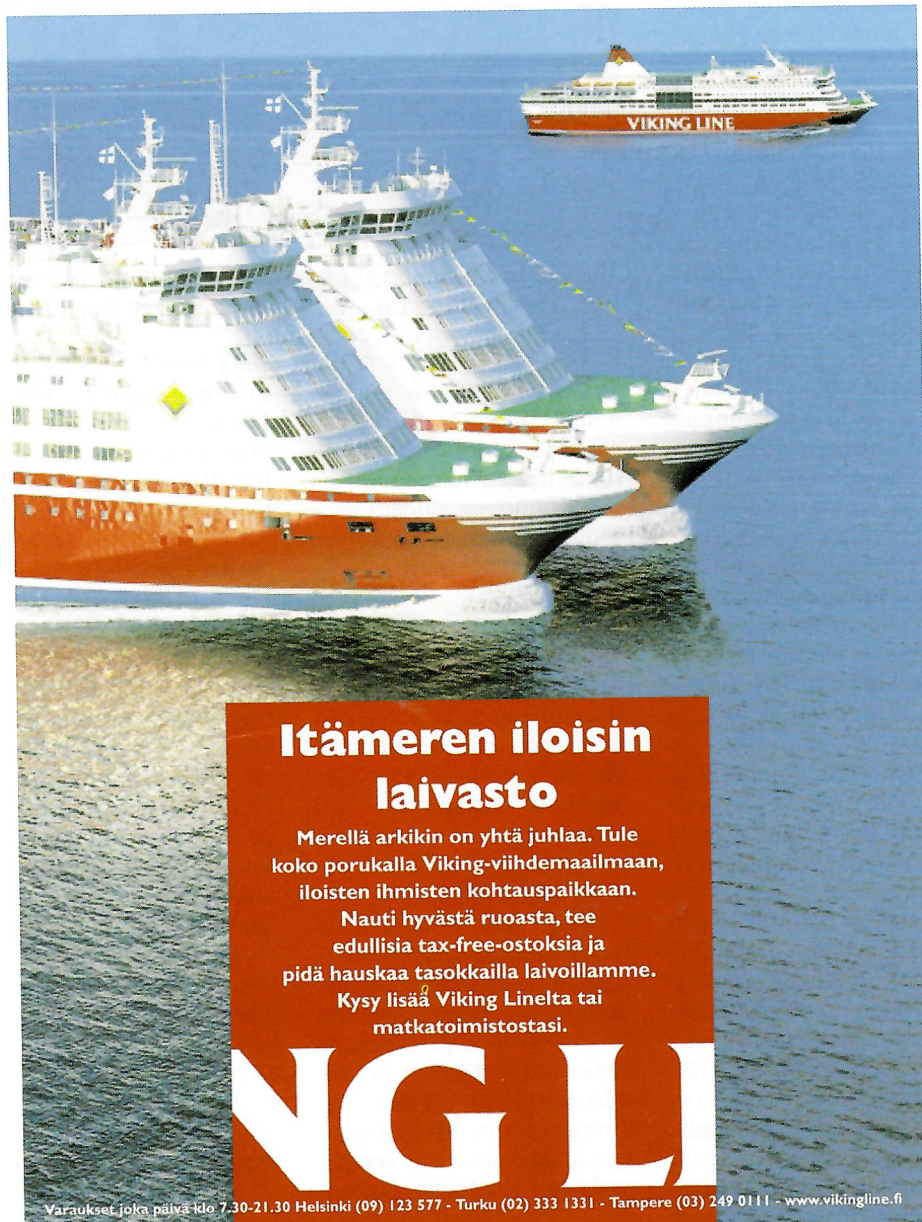
Onnittelemme satavuotiaasta
Karjalan Sivistysseuraa
ja toivotamme edelleen menestystä
työlle karjalaisen kulttuurin parissa
Karjalan Liitto ry.

REPOLA-Seura ry onnittelee
100 vuotta täyttävää
Karjalan Sivistysseuraa

Oulun PM-Rakennus Oy
onnittelee
sata vuotta täyttävää Karjalan Sivistysseuraa

STORAENSO

Parhaat onnittelemme arvokkaasta
työstä karjalaisen kulttuurin saralla
RAKENNUSNELIÖ OY
Helsingintie 9 A 24100 SALO

Itämeren iloisin laivasto

Merellä arkikin on yhtä juhlaa. Tule
koko porukalla Viking-viihdemaailmaan,
iloisten ihmisten kohtauspaikkaan.

Nauti hyvästä ruoasta, tee
edullisia tax-free-ostoksia ja
pidä hauskaa tasokkailla laivoillamme.

Kysy lisää Viking Linelta tai
matkatoimistostasi.

NGLI

Varaukset joka päivä klo 7.30-21.30 Helsinki (09) 123 577 - Turku (02) 333 1331 - Tampere (03) 249 0111 - www.vikingline.fi

Tmi Oulun Etä-Apu

tilitsto, Veräjätie
34 90530 OULU
040-591 8480
vuokko.pesala@
mail.suomi.net